

ส่วนที่ 4

ทางเลือกและทางรอดของสังคม-การเมืองไทย ในสหัสวรรษใหม่

1. ยุทธศาสตร์สำคัญในการพยุ่งสังคมให้รอดพ้นจากการเป็นเหยื่อ ของการเปลี่ยนแปลง

1.1 ยุทธศาสตร์การเรียนรู้วิกฤตคุกคามสังคม : การรู้เท่าทัน การศึกษา การมีข้อมูลข่าวสาร มีเครื่องชี้วัด การมีความคิด การมีองค์ความรู้ การสร้างภาวะผู้นำรัฐบุรุษ และการใช้ภูมิปัญญารับรู้การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อการแยกแยะ ประเมิน รู้จักและเข้าใจในระดับความรุนแรง ตี้นลิกหนางบางเพื่อสามารถบ่งชี้ปัญหา สรรหาวิธีแก้ไข แสวงหาทางเลือกที่ถูกต้อง มีสติในการแก้ไขอย่างมั่นคง มีความหวังและสามารถหวังผลได้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

ความไม่เรียนรู้ ไม่เข้าใจและไม่มีฐานข้อมูลเป็นจุดอ่อนสำคัญของสังคมไทย คนไทยมีประวัติศาสตร์มากมายแต่ไม่เคยเรียนรู้หรือใช้บทเรียนจากประวัติศาสตร์ให้เป็นประโยชน์ การรับเร็ว ลืมเร็ว ซึ่งเป็นนิสัยประจำชาติทำให้เราไม่ตระหนักถึงนัยของการเปลี่ยนแปลง แยกแยะไม่ ออกระหว่างความเปลี่ยนแปลงที่เป็นวิกฤตกับไม่เป็นวิกฤต ความ

เปลี่ยนแปลงที่ต้องจัดการไม่ต้องจัดการ ความเปลี่ยนแปลงที่ต้องจำกัด ควบคุมไม่ต้องควบคุม ความเปลี่ยนแปลงที่ต้องกระตุ้นส่งเสริมหรือบำรุงรักษา ทำให้เราขาดทางเลือกและมักเป็นเหยื่อของการเปลี่ยนแปลงเสมอ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นไปตามภาวะพลวัตของธรรมชาติโลก หรือเป็นภาวะพลวัตที่มนุษย์มีส่วนบังคับควบคุม หรือเป็นภาวะพลวัตตามกระแสแห่งยุคสมัยก็ตาม

สิ่งสำคัญสำหรับการบริหารการเปลี่ยนแปลงในสหัสวรรษใหม่นั้น เราจำเป็นต้องมีฐานบทเรียนทางประวัติศาสตร์ และเรียนรู้ที่จะใช้ประโยชน์จากบทเรียนเหล่านั้นด้วย

1.2 ยุทธศาสตร์การสกัดยับยั้งวิกฤตคุกคามสังคม : การมีมาตรการป้องกัน การเตือนภัยล่วงหน้า การมีมาตรวัดสัญญาณ การมีฐานข้อมูล ระบบการบันทึก การเปลี่ยนแปลง การเตรียมบุคลากร การมีกรอบโครงการ แผนงานและนโยบาย การมีวิสัยทัศน์ของชนชั้นนำ การสร้างโครงสร้างพื้นฐานในระบบการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ เพื่อความอยู่รอดในอนาคตอย่างยั่งยืน

ความไม่มีฐานข้อมูลและไม่เรียนรู้ประวัติศาสตร์ ทำให้สังคมไทยขาดการสำรวจอนาคต เรามีจุดอ่อนในการคาดหมายความเปลี่ยนแปลงข้างหน้า การเตรียมการ การสร้างความพร้อมของเราขาดแคลนในทุกปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นวิสัยทัศน์ของผู้นำ ทักษะความชำนาญรอบรู้เฉพาะทาง หรือแม้แต่วาระและระบบนโยบายที่ดี สังคมไทยจึงมีขีดความสามารถต่ำในเชิงป้องกันและควบคุมการเปลี่ยนแปลงล่วงหน้า เราจึงเผชิญกับทุกภาวะวิกฤตของการเปลี่ยนแปลงในทุกระดับ แม้แต่ในเรื่องของพฤติกรรมกรรมการบริโภค ซึ่งเป็นเรื่องพื้นฐานที่ไม่มีความซับซ้อนถึงระดับความคิด ความเชื่อ หรืออุดมการณ์แต่อย่างใด

สิ่งสำคัญสำหรับการบริหารการเปลี่ยนแปลงในสหัสวรรษใหม่นั้น เราจำเป็นต้องมีมาตรการเตรียมการเปลี่ยนแปลงล่วงหน้าไว้ให้พร้อมทั้งระยะสั้นและระยะยาว ให้มีขีดความสามารถทั้งในเชิงป้องกันและแก้ไข รวมทั้งการกำหนดเป้าหมายที่เป็นรูปธรรมในการรักษาสถานภาพและความมั่นคงของสังคมในระหว่างที่เผชิญกับวิกฤติการณ์ด้วย ทั้งนี้รวมถึงการเตรียมความพร้อมในด้านปัจจัยทรัพยากรสำหรับสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทั้งที่เป็นทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรวัตถุด้วย โดยเฉพาะผู้นำในระดับต่าง ๆ ผู้เชี่ยวชาญในแขนงต่าง ๆ ระบบแผน นโยบาย วิทยาศาสตร์ และฐานข้อมูล

1.3 ยุทธศาสตร์การระงับคลื่นคล้ายวิกฤติคุกคามสังคม : การมีทักษะประสบการณ์ ความชำนาญการ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การแบ่งหน้าที่กันทำ การยอมรับและเคารพสิทธิ การร่วมมือ การกระจายอำนาจและความมั่งคั่ง การมีอุดมการณ์ การรักษาคุณธรรมและความยุติธรรม เพื่อให้กลไกในทุกภาคส่วนสามารถทำหน้าที่หลัก และประสานความร่วมมือเกื้อกูลซึ่งกัน อื่นจะนำไปสู่การบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงให้อยู่ในความควบคุมตามเป้าหมายที่พึงประสงค์

ทุกสภาพความเปลี่ยนแปลงทุกสภาวะวิกฤติที่ผ่านเข้ามาในสังคมไทย เราใช้ความอดทนอดกลั้นและความซาซึนเป็นต้นทุนในการแก้ไข ซึ่งไม่ได้ช่วยขจัดปัดเป่าปัญหาให้หมดไปได้ โดยที่เราไม่ได้คิดหาระบบการจัดการที่ดีมาใช้กับการแก้ไข ซึ่งการผลัดภาระความอดทนให้แก่ประชาชน และสังคมเป็นคนแบกรับนั้นย่อมมีขีดจำกัด และขีดความสามารถของคนที่อาจเปลี่ยนแปลงหรือลดน้อยถอยลงไปได้ ขณะเดียวกันเราก็ต้องแลกกับความทุกข์เชิงัญของประชาชนและสังคมเพื่อรอเวลาให้วิกฤติผ่านพ้นไปเอง ซึ่งความต่อเนื่องเนิ่นนานและความรุนแรงของวิกฤตินั้นได้กัดกร่อนทั้งศักยภาพและความหวังของผู้คนให้น้อยลงทุกที ทำให้สังคมและประชาชน

ตกอยู่ในภาวะสิ้นหวัง ท้อถอย ขาดขวัญกำลังใจ เอาตัวรอดและหันหลังให้กับปัญหาอย่างถาวรอันเป็นการสั่งสมพอกพูนให้เกิดภาวะความตึงเครียดสืบสน และกระตุ้นให้เกิดลัทธิเอาเปรียบแก่งแย่งเพื่ออยู่รอดเอาตัวรอดเฉพาะประโยชน์ตน

สิ่งสำคัญสำหรับการบริหารการเปลี่ยนแปลงในสหัสวรรษใหม่นั้น เราจำเป็นต้องมีความตื่นตัวในการแก้ไขปัญหาด้วยจารีตทางภูมิปัญญา ระบบการจัดการที่ดี ต้องระดมสรรพกำลังจากทุกฝ่าย ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ และมีการเตรียมความพร้อมในทุกปัจจัยไม่ปล่อยให้เป็นการระของควมอดทนและเวลาเป็นเครื่องขจัดปัญหาให้คลี่คลายไปเอง

2. แนวทางสำคัญในการเปลี่ยนความขัดแย้งรุนแรงเป็นความสันติภราดรภาพ

2.1 แนวทางการสร้างวัฒนธรรมทางอำนาจ : การปรับครรลองของอำนาจให้อยู่ในกรอบของกติกา กรอบของจารีตทางปัญญา กรอบของอุดมการณ์ กรอบของความถูกต้องชอบธรรม กรอบของขนบธรรมเนียมประเพณี กรอบของคุณธรรม จริยธรรมและกรอบของศีลธรรม เพื่อลดแรงเสียดทานของการแข่งขันทางอำนาจ การแก่งแย่งช่วงชิงอำนาจที่เสรีไร้ขอบเขตจนกลายเป็นการรบพุ่งทางอำนาจภายใต้กรอบของกำลัง อิทธิพลเงิน อำนวนอาหาร และเสน่ห์เหลี่ยมชั้นเชิงโดยใช้การควบคุมทั้งทางกฎหมายและไว้จารีตคุณธรรม

การจัดระเบียบอำนาจของสังคมโดยอาศัยกำลังแบบดั้งเดิมนั้นสังคมไทยคงไม่สามารถรักษาจุดยืนอยู่ในประชาคมโลกได้อีกต่อไป เราจำเป็นต้องสร้างวัฒนธรรมทางอำนาจของสังคมใหม่ ให้มีจารีตครรลองหรือแบบแผนแม่บทอ้างอิงมากขึ้น โดยที่กลุ่มอำนาจฝ่ายต่าง ๆ รวมทั้ง

ประชาชนส่วนใหญ่มีความเห็นพ้องและยอมรับร่วมกันได้มากขึ้นไม่ว่าการใช้กรอบของอุดมการณ์ กรอบของกติกา กรอบของความถูกต้องชอบธรรม กรอบของคุณธรรมและธรรมเนียมประเพณี

สิ่งสำคัญสำหรับการบริหารการเปลี่ยนแปลงในสหัสวรรษใหม่นั้น เราจำเป็นต้องเร่งสร้างวัฒนธรรมทางอำนาจใหม่ วางรากฐานกรอบอ้างอิงแม่บทของการจัดระเบียบอำนาจสังคมในแนวทางสันติที่อิงวัฒนธรรมแทนกำลัง

2.2 แนวทางการจัดระเบียบความสัมพันธ์ของกลไกอำนาจ :

การกำหนดและจำกัดขอบเขตอำนาจขององค์กร และกลุ่มอำนาจให้อยู่ในกรอบที่ไม่กระทบกระทั่งก้าวก่ายและล่วงล้ำก้ำเกินซ้ำซ้อนแทรกแซงซึ่งกัน อันจะนำไปสู่ความระส่ำระสายไร้ระเบียบและความขัดแย้งแตกแยกที่รุนแรงประสานกันไม่ได้เป็นชนวนตอกล้มความขัดแย้งไม่สิ้นสุดซึ่งจะบั่นทอนกำลังของสังคมให้อ่อนแอลงเรื่อย ๆ ในระยะยาว

กลไกและกลุ่มอำนาจที่มีการกระจายตัว และมีการจัดโครงสร้างรูปแบบใหม่ในสังคมไทยนั้น เราจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างกลไกและกลุ่มอำนาจเสียใหม่ด้วย

สิ่งสำคัญสำหรับการบริหารการเปลี่ยนแปลงในสหัสวรรษใหม่นั้น เราต้องคิดหาสูตรหรือสมการความสัมพันธ์ทางอำนาจในรูปแบบที่เน้นการสร้างความร่วมมือ ประสานประโยชน์และเกื้อหนุนในการส่งเสริมศักยภาพซึ่งกันให้มากขึ้น แทนที่จะมุ่งในเรื่องของความอิสระจากกันและต่างคนต่างอยู่หรือขัดแย้งแข่งขันบั่นทอนกันเองตามแนวคิดดั้งเดิม

2.3 แนวทางการสร้างกลไกประสานประโยชน์ : การสร้างเครือข่ายและสายใยสัมพันธ์ระหว่างองค์กรและกลุ่มอำนาจให้สามารถประนีประนอม

ประโยชน์ จัดสรรปันส่วนที่เท่าเทียมเสมอภาคเป็นธรรม อันจะนำไปสู่การสร้างความเห็นพ้องและการยอมรับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

สังคมไทยในสหัสวรรษใหม่ เป็นสังคมแห่งเครือข่ายของความเท่าเทียมและเป็นธรรมที่ต่างคนต่างอยู่ต่างคนต่างเอาตัวรอดไม่ได้ จะต้องฉีกกำลังและแสวงหาแนวทางในการร่วมมืออย่างเท่าเทียมประสานประโยชน์ร่วมกันในหนทางที่สันติได้

สิ่งสำคัญสำหรับการบริหารการเปลี่ยนแปลงในสหัสวรรษใหม่นั้น เราจำเป็นต้องวางรากฐานของระบบเครือข่ายการประสานประโยชน์ระหว่างองค์กรและกลุ่มอำนาจหลักของสังคมให้กระจายอย่างทั่วถึงให้มีการเชื่อมโยงถึงกันในทุกระดับ ไม่มีการแยกพวกหรือกีดกัน ปิดกั้นแก่งแย่งเอาตัวเอาเปรียบ โดยเฉพาะการขยายสิทธิโอกาส การมีสิทธิมีส่วนของกลุ่มชนระดับล่าง มีความเสมอภาคและเป็นธรรม เพื่อลดช่องว่างความแตกต่างแต่เป็นการสร้างสันติในระยะยาว และเพื่อความมั่นคงเป็นปึกแผ่นของสังคมโดยรวม

3. วิธีการสำคัญในการเปลี่ยนการแข่งขันที่เสรีให้เป็นการจัดสรรและร่วมมือกันอย่างเป็นธรรม

3.1 วิธีการสร้างมาตรฐานใหม่ของค่านิยมประชาธิปไตยเชิงคุณประโยชน์ ที่มีทั้งคุณธรรม และคุณภาพ : การสร้างสังคมธรรมรัฐที่กระจายค่านิยมประชาธิปไตยเชิงคุณประโยชน์ที่มีคุณธรรมและคุณภาพให้ครอบคลุมทั่วด้าน ทั้งประชาธิปไตยทางการเมือง ประชาธิปไตยทางสังคม ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจและประชาธิปไตยทางสิ่งแวดล้อม เพื่อกระตุ้นให้เกิดรากฐานทางค่านิยมที่ยกระดับมาตรฐานแตกต่างไปจากความหมายดั้งเดิมที่มุ่งการแข่งขันและเสรีเป็นเป้าหมายโดยไม่คำนึงถึงการสนองความ

ต้องการและการแก้ไขเยียวยาปัญหาที่แท้จริงของสังคม เพื่อให้มีการ
 ก่อกุศลกันในระยะหว่างมิติ โดยเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมทั้งระบบ ซึ่ง
 ครอบคลุมทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อ
 ให้เกิดสำนึกของคุณค่าประชาธิปไตยในมาตรฐานใหม่ ที่ตระหนักว่าการ
 รับผิดชอบต่อสังคมและการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างยุติธรรมนั้น สำคัญกว่า
 การแข่งขันและความเสรีเพียงด้านเดียว

ในสหัสวรรษใหม่นี้ เราจำเป็นต้องสร้างทางเลือกใหม่ให้แก่
 สังคมมากขึ้น ทางเลือกหลักที่เราจะต้องเร่งรัดให้อยู่ในลำดับความสำคัญ
 เร่งด่วนก็คือ การสร้างทางเลือกใหม่ให้แก่ประชาธิปไตย ที่มีคุณค่าแตกต่าง
 จากที่ผ่านมา โดยเฉพาะคุณค่าที่เป็นอานิสงส์ต่อคุณภาพใหม่ของสังคมและ
 ต่อคุณภาพชีวิตใหม่ของประชาชน ระบอบประชาธิปไตยเชิงคุณประโยชน์
 ที่มีทั้งคุณธรรมและคุณภาพ ซึ่งสาระสำคัญของมันอยู่ที่การสร้างความเห็น
 พ้อง สร้างความร่วมมือ สร้างสันติในการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นธรรม ไม่ใช่
 เรามีประชาธิปไตยเพื่อแข่งขันและเพื่อเสรีเพียงอย่างเดียวซึ่งที่ผ่านมาเรา
 ได้ประจักษ์ชัดแจ้งแล้วว่าแม้แต่การบั่นทอนและทำลายล้างซึ่งกันเราไม่มี
 โอกาสได้ใช้ประชาธิปไตยในความหมายดั้งเดิมให้เกิดผลในทางสร้างสรรค์
 ได้มากนัก

**3.2 วิธีการสร้างภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยเชิงคุณประโยชน์ที่
 มีทั้งคุณธรรมคุณภาพและมีความสามารถทางการปกครองสูง :** การ
 สร้างแม่แบบของบุคลลากรสาธารณะทั้งในระบบการเมือง เศรษฐกิจและ
 สังคมให้มีภาวะผู้นำใหม่ที่เข้าใจและเคารพคุณค่าและหลักการสำคัญด้าน
 ต่าง ๆ ของประชาธิปไตยที่มีคุณธรรมและคุณภาพ ทั้งการเคารพอำนาจ
 อธิปไตยของปวงชน การเคารพสิทธิเสรีภาพและความเท่าเทียมของ
 ประชาชน การเคารพความแตกต่างหลากหลายของประชาชน การ

เคารพการมีส่วนร่วมของประชาชน การเคารพการเปลี่ยนแปลงในผลประโยชน์และความต้องการของประชาชน ทั้งนี้เพื่อหล่อหลอมบุคลิกภาพประชาธิปไตยให้บุคลากรทางการเมืองที่เข้าไปใช้อำนาจรัฐและการเมืองให้สอดคล้องกับครรลองของอุดมการณ์ประชาธิปไตย โดยสามารถหวังผลในทางปฏิบัติได้ในระยะยาว

ในสหัสวรรษใหม่ เราจะปล่อยให้สังคมของเราเปลี่ยนไปตามยถากรรมต่อไปไม่ได้แล้ว เราต้องมีนโยบายการเปลี่ยนแปลง เราต้องบริหารการเปลี่ยนแปลง เราต้องมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง เราต้องควบคุมกำกับการเปลี่ยนแปลง และที่สำคัญเราต้องมีภาวะผู้นำสำหรับเป็นเสาหลักในการนำการเปลี่ยนแปลงสังคมของเราด้วย

สิ่งสำคัญสำหรับการบริหารการเปลี่ยนแปลงในสหัสวรรษใหม่คือ เราต้องมีความแน่วแน่ ความกล้าหาญ มีจริยธรรม มีความต่อเนื่องและมีการชี้หน้าที่ถูกทาง การลองผิดลองถูก การแกว่งไกวไม่แน่นอน ความล้มเหลวไม่เชื่อมั่นหรือพึ่งพาโชคชะตาต่อไปไม่ได้อีกต่อไปแล้ว เราต้องมีภาวะผู้นำที่มีความสามารถทางการปกครองอย่างแท้จริง ไม่ใช่ผู้นำในระดับของการเอาชนะการเลือกตั้งได้เพียงอย่างเดียว ผู้นำต้องได้รับการยอมรับอย่างสูง มีความเห็นพ้องจากสังคมโดยทั่วไป และสังคมมีความเชื่อมั่นศรัทธาเพียงพอที่จะระดมสรรพกำลังจากทุกฝ่ายให้ร่วมมือได้ โดยเฉพาะภาวะผู้นำที่มีความเข้าใจในการนำสังคมสมัยใหม่ในระดับสังคมโลก ไม่ใช่เป็นเพียงผู้นำในระดับพรรค หรือระดับท้องถิ่นแบบคับแคบ การมีวิสัยทัศน์ที่กว้างขวางยาวไกล และการมีอุดมการณ์เป็นแรงจูงใจเป็นแกนหลักในการนำการเปลี่ยนแปลงสังคม ไม่ใช่มีแต่เพียงแรงจูงใจใฝ่อำนาจหรือใฝ่ผลประโยชน์เป็นที่ตั้งแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งเราต้องสร้างผู้นำที่มีทั้งอุดมการณ์ มีความสามารถทางการปกครอง มีความกล้าหาญ และมีจริยธรรมพร้อมกันไป

3.3 วิธีการสร้างกระบวนการประชาธิปไตยเชิงคุณประโยชน์ที่มีทั้งคุณธรรมและคุณภาพ : การนำร่องและกำกับให้สังคมดำเนินไปตามครรลองที่ถูกต้องของระบอบประชาธิปไตย ให้ครอบคลุมทั้งกระบวนการเข้าสู่อำนาจ กระบวนการใช้อำนาจ และกระบวนการพ้นจากอำนาจทางการเมืองของบุคลากรทางการเมือง ทั้งนี้เพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน อันจะนำไปสู่การสร้างระบบรัฐบาลประชาชน (Popular Government) ที่ความเป็นรัฐบาลนั้นดำรงอยู่ภายใต้การยินยอมจากประชาชน การสนองตอบต่อประชาชน และการรับผิดชอบกับประชาชน ซึ่งไม่ว่าการได้อำนาจ การใช้อำนาจ และการพ้นจากอำนาจของรัฐบาลต้องขึ้นอยู่กับอำนาจการตัดสินใจและการตรวจสอบควบคุมของประชาชนอย่างใกล้ชิดโดยแท้จริง

ในสหัสวรรษใหม่ สังคมไทยคงไม่ได้โดดเดี่ยวโดยลำพัง คงไม่ได้เป็นสังคมของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพียงกลุ่มน้อย แต่เป็นสังคมของกลุ่มคนที่หลากหลาย ซึ่งการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของสังคมต้องอาศัยพลังจากทุกภาคส่วนได้เข้าร่วมในการขับเคลื่อนการวางรากฐานกระบวนการประชาธิปไตยทางสังคม ถือเป็นปัจจัยต้นทุนที่สำคัญยิ่งสำหรับการขยายสิทธิโอกาสให้เอื้ออำนวยต่อการเติบโตและแข็งแรงของพลังประชาชน

สิ่งสำคัญสำหรับการบริหารการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยในสหัสวรรษใหม่ คือ การสร้างและเพิ่มพลังให้สังคมโดยอาศัยพลังประชาชนเป็นส่วนนำ ซึ่งจะส่งผลอย่างสำคัญต่อการสร้างระบบรัฐบาลสัญญาประชาคม (Social Contract Government) ให้เป็นจริงในทางปฏิบัติได้และภายใต้ระบอบรัฐบาลดังกล่าว พลังประชาชน จะเป็นเครื่องกำหนดรูปแบบพฤติกรรม มาตรฐาน คุณภาพ และเป้าหมายของรัฐบาล โดยเฉพาะในกระบวนการสำคัญทางการเมือง 3 ขั้นตอน คือ การเข้าสู่อำนาจ การใช้

อำนาจ และการพ้นจากอำนาจของรัฐบาล จะอยู่ภายใต้พันธสัญญาและ อยู่ในความควบคุมตรวจสอบของประชาชนอย่างใกล้ชิดมากขึ้น ที่สำคัญ ประชาชนคนชั้นล่างที่เคยเป็นพลังเงียบจะถูกปลุกให้ตื่นและเข้าร่วมเป็นกำลัง สำคัญของสังคม อันจะนำไปสู่การขยายศักยภาพทั้งของประชาชนและสังคม โดยรวม